

11 inci Yılımız; Bütün
Halkevlilere Kutlu Olsun!

TASPINAR

İÇİNDEKİLER:

Büyük Milli Şair hakkında:	İ. H. Baltacıoğlu.
Şairin Düşündükleri:	V. Cizmecioglu.
Gun vurur beni:	Osman Atılâ.
Hakikatın Gölgesinde:	E. Â. Bakı.
Afyonkarahisar Şehri:	Orhan Dengiz.
Enerji Tazeliği:	Suphi Tonkay.
Afyon İktisadiyatı:	Kemal Çetin.
Halk Şairi Fazlides:	H. N.
Adanalı Ziyadan:	B. S. Sencer.
EBHERİ BABA:	S. Gönçer.
Afyon Fıkraları:	Hayri Telek.
Afyonda eski zamanlarda Yaşayış:	E. Â. Bakı.

AFYON
HALKEVİ MECMUASI

SAYI: 108 - 109

2 inci Kânun; Şubat — 1944

DOĞAN BASIMEVİ - AFYON

TASPINAR

Afyon Halkevi Mecmuası
Afyon ve Çevresinden Yankılar Belirtmeğe Çalışır.

SAYI : 108-109

- 2 İnci Kânun Şubat - 1944

Mezarını Türk Kalbinde açan Büyüklerimiz.

BÜYÜK MİLLÎ ŞAİRİMİZ Mehmet Emin YurdaKul'u Kaybettik.

— 14 / 1 / 1944 —

*Aziz ve değerli mebusumuz İsmayıl Hakkı Baltacioğlunun,
Büyük ölüye mensur şiir incileriyle dizdiği ağıt:*

ÖLDÜ!... «Ben bir Türküm dinim cinsim uludur.
Sinem, özüm ateş ile doludur» diyen Türk
şairi öldü.

Öldü! Dini, cinsi ulu, vatanının kulu olan insan-
oğlu insan Mehmet Emin Yurdakul öldü.

Öldü! Türk olarak doğan, Türk olarak yaşayan,
Türkler için didinen yurdunun kulu Mehmet Emin Yur-
dakul öldü.

Öldü! Herkül yapılı, Peygamber yüzlü, temiz yürek-
li halk adamı, halk şairi Mehmet Emin Yurdakul öldü.

Öldü! Türk halkını, Türk yiğitlerini, Türk nine-
lerini, Türk ahûlarını seven Türk aşığı öldü.

Öldü! Türklüğü ulu eyilik, ulu doğruluk ve ulu
güzellik bilen Türk feylesofu öldü.

Öldü! Fena filhalk sırrına ulaşan büyük milliyet
mutasavvıfı öldü.

Öldü! Promete'nin ateşini elinden düşürmeyen, gö-
nülleri Türkçülük ateşile yakan insan öldü.

Öldü! Nazmı, şiiri, vezni, kafiye, bütün sanatı
Türk ülküsünün ulu, kölesi eden Türk devrimcisi öldü.

Öldü! Tahtını milliyetçiliğin Arşı Âla'sında ku-
ran Türkçülük hakani öldü.

Öldü! Çağadaşlarının «şair mi, değil mi», diye, çe-
kiştiği Türkçülük önderi öldü.

Öldü! «Ben bir Türküm, dinim cinsim uludur. Senem
özüm Ateş ile doludur», diyen fâni öldü.

İsmayıl Hakkı BALTACIOĞLU

ŞAİRİN DÜŞÜNDÜKLERİ..

Bir cişim ki lahmi, şahmı dökülür kadid oluar.
Bir kadıdki günler geçdikce nabadid olur.
Tasavvur eyle dişlerinden tek tük kalmış bir kuru kafa
Acep bumu idi dünyada gâh mülâyim gâh hadid olur.
Gel hey gurur ile encamı bilmiyen kişi.
Senin gibi gafillerin akibeti pek şedid olur.
İster zevku şafa ister cevru cefa ile ömür geçir.
Candan tecerrüd eyleyince insan toprağa resid ölür.
Beyhude çalışma ki olmaz bir seviyyede.
Alem buya sükkânının kimi şakî kimi sa'id olur.
Hep muthikatile pürdür hayatı beşer
" Bir kavmin eyyamı matemî bir kavme id olur. „
Âklı beşer ihata etmez ahkâmı âlemi
Bana muzır olan bir ilaç digere mufid olur.
Bir cuşu huruş bir gulgule döner ortada
Kimi binâm binişân, kimi asurında ferid olur.
Batındaki rengini heman allahu teâlâ bilir
Zahirde kiminin levni siyah kiminin sefid olur.
Tali, takdir ile cihane hükümran olur kimi
Bed bahte bakki ızk için abde abid olur.

GÜN VURUR BENİ

Bana kardeş misin, sen, yeşil oluk
Kışın ayaz, yazın gün vurur beni.
Tohumu bağrına basan bu toprak
Tohumla birlikde yağurur beni

Başımı yaslarım çiçekli dala,
Seslenmek isterim yanık kavala,
Geceler başlatır yeni bir yola,
Her şafak yeniden doğurur beni.

İçmeye deyer su; kiralım buzu,
Kalsın başkasına, öğle uykusu;
Yaşamayı meler, her doğan kuzu
Hayata, hayata çağırır beni.

Günü kagasında taşır kuşum var,
Ovam var, yaylam var, dik yokuşum var
Benim "zaman" adlı kızkardeşim var;
Yün diye, yün diye, eyirir beni...

Osman Attilâ

● HAKİKATIN

*Cehlin bile, beğenildiği hatta sevildiği
şeyler var:*

Riya ve Hilenin.

*İnsan kendine yapılan en'ufak hakare-
ti anlar da, kendine yapılan her çeşit dal-
gavukluğun farkına varmaz, daha doğrusu
varmak istemez!*

Hayatta en zor kazanç şeref kazancıdır.

*İncittiğiniz kadar incineceksiniz.. Bu-
gün ve ya yarın.*

*Ba'zı kimseler, talih atının kuyruğuna
yapışarak sürüklenir gider. Bazıları da onun
kahraman süvarisidir. ve dizgin elinde..*

*İnsanlar, Brinci İkinci, Üçüncü sınıflara
ayrılırlar bile, çalanlar ve çanakyalayan-
lar, mevkileri ne olursa olsun; Hiçinci sınıfı
teşkil ederler.*

*Zulum da olsa, kahir de olsa; insan, er-
kekcesinden daha az müteessir olur.*

*Takribenadamla, yarımadam.. Bunları
biz biliriz; kendileri de bilseler!*

*Çocuğa yeniden kabiliyet ve isti'dât ver-
menin imkânı yok. Doğru.. fakat, bunları
muhtelif sebeplerle inkişaf ettirmemek veya
büsbütün söndürmek kabildir.*

GÖLGESİNDE. ●

İncidilerek dikilen İyilik ağacı minnet meyvesi bitirmez.

Hırsızların ve şerefsizlerin önünde saygı düğmesi iliklenmez.

Sahtekârların, munafıkların yaptığı alkış kanatlariyle uçmaya çalışma! düşersin.

Çalan hırsızla çaldıran bekcinin ne farkı var; Bağdan üzüm gittikten sonra!

Pekaçıkgözlü dalgavüğün hırsına bakarak, canakyalayan değil, küpyalayan! diyesimiz geliyor!*

İnsan, beni neye sevmiyorlar! diye değil, neye sevilmiyorum. diye endişe duymalı.

Bir insan, ne kadar dosta sahib olduğunu karşılanırken değil uğurlanırken anlamalı!

Kendi aralarında, birbirine kıymet vermeyen meslek erbabının başkalarından muhabbet ve hürmet beklemeleri gülünç olur.

Kirli çamur ayakların altında kalmalı. Fakat, bazı insanlar, ona kalbine kadar gömülür.

Yalınayak, yalınkafa.. birinci kadar ikinci için de merhamet duymalıyız.

EDİP ÂLİ BAKI.

AFYONKARAHİSAR ŞEHİRİ

Kuruluş ve Gelişme

Orhan DENGİZ.

Lise Öğretmenlerinden

Afyonkarahisar; batı Anadoluyu iç Anadoluya, doğu Marmarayı cenup-batı Anadoluya bağlayan yollar üzerinde, iç-batı Anadolu yöresinin en büyük şehridir. Şehir; Afyon - Bolvadin ozasının cenup-batı kenarını kuşatan dağlara ait ilk tepelerin eteğinde, dik ve kara bir kayanın dibindedir. Afyonkarahisar şehri, Ege denizine kuş uçuşu 297, Akdenize 208 km. uzaklıkta olup denizden 1050 Metre yüksekliktedir.

Afyonkarahisar şehrinin ilk nüvesinin -diğer bütün şehirler gibi- burada ve bu kaya dibinde kurulmasını icabettiren bir çok coğrafi şartlar vardır. Bu coğrafi şartlar *Vaziyet* ve *Mevki* şartları olmak üzere iki grupta toplanır.

İç Anadolu ile Akdeniz coğrafi bölgelerinin sınırını teşkil eden ve cenup-doğudan şimal-batı istikametine doğru uzanan Alacadağ ve Sultan dağlarının şimal ve şimal - doğusunda iç Anadolu çevresinin eskiden beri nüfusun barınmasına ve yolların geçmesine her bakımdan elverişli bir saha mevcuttur; bu saha üzerinde Karaman - Konya - Ilgın - Akşehir - Bolvadin - Afyonkarahisar göl ve ovaları veya düzlükleri sıralanır. Afyonkarahisarın batısında Ege denizine doğru uzanan ve müsait coğrafi hususiyetler bakımından pek ziyade çeşitli olan şimalde Gediz, cenupta Büyük Menderes vadileri, Banaz ve Dinar yöresinden itibaren inilmesi kolay bir saha husule getirirlerki, böylece Afyonkarahisar şehrinin kurulduğu bölge kolayca Ege sahillerine birleşir. Diğer taraftan doğu Marmara bölgesi Sakarya ve Porsuk vadileriyle Afyonkarahisar yöresine buradan da cenuba doğru Sandıklı - Dinar - Burdur ovaları üzerinden Antalya körfezi sahillerine ulaşır. Yeryüzünün verdiği hususiyetler neticesi hasıl olan bu avantaj, Afyonkarahisar yöresinin *Vaziyet* şartlarının müsait durumunu açıkça gösterir.

Şehrin ortasında birdenbire 180 metreye yükselen kara bir kaya vardır. Bu kaya, eski bir volkan bacasının içindeki, soğuyarak katılaşmış olan lâv kitesinin, asıl volkanın kenarlarının harici tesirlerle

kolayca aşınması neticesi ortada sivrilip kalmış olan trakit yapıda bir şahit tepesidir, yahut diğer bir ifade ile volkan bacasıdır. Fakat tehlikesiz bir baca!. Bu sarp kaya ve bunun önünde uzanan ova çok eskidenberi insanların burada yerleşmelerine civardaki tepelerden daha elverişli bir durum vermiştir. Zira şehrin ilk nüvesini kurmuş olanlar civar kavimlerin taarruzları anında bu sarp kayaya, arkasındaki kısmen müsait yerinden kolayca çıkarak kendilerini basit aletlerle müdafaa etmek imkânlarını bulabileceklerdi. Bu kayanın önündeki geniş düzlük de, kaya eteğinde yerleşecek insanlar için eyi bir ziraat alanı olabilecek durumda idi. İşte şehrin bulunduğu yere ait bu avantajlı haller şehrin kuruluşunu doğuran *Me v k i* şartlarıdır.

Bu coğrafi şartlar neticesi; birbirinden uzakta olan memleketleri yeryüzü şekillerinin müsaitliği neticesinde kolayca birleştirebilecek bir güzergâh üzerinde bulunmak ve ovanın kenarındaki dik kayanın dibinin ve önünün yerleşmeye ve yaşamaya müsait olması dolayısıyla; ilk şehir nüvesinin bu günkü kal'enin batıya bakan yamacı, yani Ulucami ile Kal'e arasındaki kalan sahada teşekkül etmiş olduğu söylenebilir. İlk zamanlarda, içerisinde çobanlık ve ziraatle geçinen bir nüfus gurubunu toplayan bu şehir nüvesi dik kayanın arkasında yerleşmekle hem şimal rüzgârlarının tesirinden kurtulmuş, su kaynaklarının bol ve gür olduğu bir sahada yerleşmiş ve en mühim; civar bölgelerden yapılacak taarruz anında kendini müdafaa edebilecek bir yüksekliğin kenarında bulunmuş oluyordu.

Böylece şehir, kurulduktan sonra, tarih devirlerinde gelişmeye başlamıştır. Netekim şehir ve havalisi eski çağlarda bir çok istilâlara uğramıştır: M. Ö. XV. asırda Hitit birliğine dahil olan ve sonra Firikyalıların yerleştirdikleri bölgeyi teşkil eden bu havali XII. asır ortalarında Lidyalıların, daha sonra Perslerin, IV. asır ortalarında Büyük İskender'un eline geçmiş, bunun da ölümüyle Selefkîlerin hissesine düşmüş ve M. Ö. II. asır başından itibaren Roma ve M. S. IV. asır sonundan itibaren de Bizans İmparatorluğuna intikal etmiştir.

Afyonkarahisar şehri ve civarının pek uzun bir zaman içindeki hakimiyet bakımından bu değişik hali, inkişaf bakımından faydalı olmuştur. Medeniyetin günden güne ilerlemesiyle şehir nüvesine hakim olan birlikler sarp kayanın üzerine muhakkak ki sağlam bir kal'e yapmağı ihmal etmemişlerdir. Bu kal'e, bilhassa şehir bir sınır şehri

ENERJİ TAZELİĞİ

SUPHI TONKAY.

Lise Öğretmenlerinden

Sisli ve yağmurlu havalar sınırlarımızı nasıl gerer, içimize durgunluk ve hareketlerimize neş'esizlik çökerse, her ferdin özel varlığında da böyle sisli ve kapalı günler bulunabilir. İradesi kuvvetli mukavemeti yerinde olanlar hayatın bu geçici fırtınalarını az çok zorlukla atlatabilirler. İradesinin ve kararsızlığının esiri olanların ise en ufak bir zorluk karşısında bocalamak, şaşımak ve hatta bütün enerjilerini kolaylıkla kaybetmekte oldukları görülmektedir. Tabiat olaylarında ve fertlerin psikolojik ve maddi durumlarında görülen bu gibi hallere benzeyen vâkialara cemiyet hayatında da zaman zaman raslanmaktadır. Bir ailenin büyütülmüş bir numunesinden başka bir şey olmayan cemiyet hayatında, bin bir zorluklar içinde geçen zaman fasılaları olabilir.

Son yıllarda ikinci dünya savaşının doğurduğu bir çok müşküller arasında hatıra gelebilen münakale zorluğu, istihsal azlığı, cemiyetin

olarak bulunduğu zamanlarda çok büyük ehemmiyet taşımıştır. Kal'enin ilk def'a hangi devlet tarafından yaptırıldığı bu gün için malûm olmamakla beraber Romalılar ve kat'iyetle Bizanslar zamanında mevcut olduğu söylenebilir. Kal'eyi doğuran sebepler yanında, Persler devrinin doğuyu batıya birleştiren "Hükümdar yolu,"nu da zikretmek icap eder ki bu yol, biraz önce işaret edilen vaziyet şartlarının neticesi olarak kurulmuş ve gelişmiştir. Roma ve Bizans devrinin, -konstantinopolis'i yakın şarka bağlayan- "Diyagonal," yolunda yine aynı şartlarla buradan geçtiği düşünülürse şehir nüvesinin gelişme sebepleri kendiliğinden ortaya çıkmış olur.

Selçuk Türklerinin XI. Asır sonundan itibaren Afyonkarahisarı bir kal'e şehri olarak buldukları ve kullandıkları malûmdur. Osmanlılar devrinde, Afyon karahisar şehrinin yalnız şehir olarak gelişmeye başladığı ve aynı coğrafi sebepler dolayısıyla mühim yollar kavşağında bulunduğu ve XIX. asır sonundan itibaren demiryollarının döşenmesinde Afyonkarahisar şehrinin, coğrafi şartlardan bu zamanda da istifade ettiği tamamilen aşıkârdır.

müstahsil ve faal büyük bir kısmının yurt müdafaası hizmetinde toplanması, iktisadi zorluklar ve hayat pahalılığı, üzerinde yaşadığımız ihtiyar kürenin hemen her tarafında, muhtelif ölçülerde kendini göstermektedir. Bu gün sulh ve sukûn içinde yaşamakla beraber, mümkün olabilecek her duruma kaşı tedbirli ve uyanık durmak zorunda kalan Türkiyemizde de bu iktisadî zorlukların neticesi olarak meydana gelen hayat pahalılığı ve geçim darlığının varlığını inkâr etmek kimsenin hatırından geçmez. Bununla beraber yanlış doğrudan ayırd etmesini bilen selim düşünce sahibi her vatandaşın sulh içinde yaşamak için bunlara katlanmak zaruretinide teslim edeceği açıktır. Cumhuriyet hükûmetinin elinden gelen bütün gayretle, geniş halk ve memur kütlesinin yaşama durumunu daha iyi bir şekle sokmak için bir çok faydalı kararlar aldığını ve tatbik ettiğini gördük ve görüyoruz. Zaten en önemli ödevi, vatandaşlarının daha iyi, daha mes'ut ve vatana daha faydalı yaşamasından ibaret olan Cumhuriyet hükümetleri, şimdiye kadar aldıkları kararlarda her zaman için vatandaşlarının minnet ve sevgi hisleriyle karşılanmışlardır. Büyük esaslı prensiplerde aksaklık olmadıktan sonra teferruata ait işlerdeki bozukluklar her zaman için düzeltilmesi mümkün meselelerdir. Bu fırtınalı günleri milletimizin yüksek mukavemeti ve hududsuz enerjisiyle aşarak yarına tertemiz ulaşacağı şüphesizdir. Bütün bunlara rağmen bilhassa ticaret ve iktisat alanında bulanık suda balık avlamak kabilinden, ferdin bin bir müşkülâtla kazandığını istismar etmek isteyen murabahacı, ihtikârcı ve fena niyetli piyasa adamlarını milletimiz hiç bir zaman unutmayacak ve kuvvetli adliyemiz demirden pençesile her zaman için onların ensesinden tutacak ve milletin iktisadi hayatını kendi şahsi menfaatleri uğruna sarsmak isteyenlere layık oldukları cezaları tam yerinde ve diğerlerine numune olacak şekilde verecektir.

Yurdun iktisadi zorlukları içinde bulunmasından faydalanmak ve ruhlara bedbinlik ve zehir aşlamak isteyenler de bulunacak veya çıkmak isteyecek olursa buna başta okumuşlar olmak üzere bütün milletin top yekûn karşı koyacağından ve onların küflü kafalarını olduğu yerde özeceğinden en ufak şüphe ve tereddüdümüz yoktur, bu cihetten son derece geniş bir ruh ferahlığı içindeyiz.

Türk milleti, tarihine istiklâl savaşı gibi emsalsiz bir kahramanlık

AFYONDA İKTİSAT HAREKETLERİNE

— Genel Bir Bekiş —

I

KEMAL ÇETİN

Şehrimizin ekonomik durumu müsait şartların mevcudiyetine rağmen, tamamen tekemmül etmiş ve arzu edilir bir duruma erişmiş sayılamaz.

Memleketimizde, ziraî istihsal en başta geldiği halde, ziraî mahsullerimizin ekserisi basit âlet ve vasıtalarla elde edilmektedir. Makine ziraatinin kıymeti ve bu suretle yapılan büyük istifadeler, köylü tarafından hakkile benimsenmemiş ve anlaşılmamış değildir.

Mamafih ziraat vekâletinin, köylünün kalkınması için aldığı tedbirler, bu günkü verim noksanlığını islâh etmeğe çalışmaktadır.

Toprak meselesi; bütün Türkiyede olduğu gibi Afyonda da tamamen halledilmiş vaziyette değildir.

Hükûmetimizin yeni teşebbüsleri ve bu hususta hazırladığı kanun icraat safhasına geçince bu önemli problem de kendiliğinden çözülmüş olacaktır.

Sinaî duruma gelince; Hemen hemen denilebilir ki atölye ve fabrika hayatı başlamamış gibi bir vaziyet arz etmektedir. Sinaî mamullerden sayılabilecek Kundura, Yemeni, Bıçak, Kepenek, Sucuk, Peynir ve bunlara mümasil birtakım maddeler iptidai surette, el işile elde edilmek usulini geçmiş durumda değildir.

Ticarî durumu nazarı itibara alalım; Ticari alış veriş, toptan ve perakende olarak tecelli etmektedir. İmalî ticaret daha az nisbette basit bir şekilde ceryan ediyor. İstanbul, İzmir, Ankara gibi büyük şehirlere, bazı maddeler üzerine küçük mikyasta ihracat yapılıyor denebilir.

destanını yazdıktan sonra böyle geçici zorlukları nasıl olsa alın akile atlatacağıdır, Bu yolda enerjisi sarsılanlar olurse büyük kahramanın "Nutuk,"unu zaman zaman okumalı ve enginlere açılan bir geminin düşman dalgalarla nasıl boğuşup hürriyet ve istiklâl karasına nasıl ulaştıklarını ibretle tekrarlamalıdır. Enerjimizi tazelemek için buna ihtiyacımız vardır.

Yukarıda kısaca nazarı dikkate aldığımız hususların tafsilatını ve bunların sistemli bir şekil almaları için negibi tedbirler ittihazı lâzım-geldiğini ileride imkân nisbetinde izaha çalışacağız.

Acaba Seyyal bir harekete malik ideal bir piyasanın, yüksek rand-man durumunu gösteren ziraî bir hayatın, sistemli ve verimli bir sı-naî hareketin doğması ve yükselmesi nasıl ve neşekilne bir mesaiye muhtaçtır? İşte önümüzde büyük bir sorular silsilesi...

Bizce, en büyük değeri haiz olan sayın şu vasıfları belirtmek gerektir:

Ekonomik faaliyette bulunan fertlerin, hareketlerini ve işlerini tan-zim ederken doğru ve hileden âri olarak mesaide bulunmaları en esaslı şartlardandır. Bir tarftanda bugibi kimselerin ameli ve nazarı bilgi ile mücehhez bulunmaları, zamandan tasarrufun büyük faydası-nın mevcudiyetine inanmaları ve her işi dakikası dakikasına tam za-manında yapmağı hem kendisi için hemde milleti için en büyük bir borç bilmeleri lâzımdır.

Her ferdin bu şekilde çalışmasından, topluluğumuz içinde ni-zamlı ve şuurlu bir iş hayatı kendiliğinden doğacak, böylece umumi bir refah va saadet havasını teneffüs imkânının hasıl olabileceğini sanıyoruz. Şunu da işaret edelim ki Afyonun ekonomik durumunu inkişaf ve ilerlemesine tabii, coğrafi bir takım amillerinde tesiri yok değildir.

Münakalât durumunun çok elverişli bulunması, Transit durumu, etrafında ki kömür madenleri ve eskiden beri sistemli bir şekilde Kızılay inhisarı ile işletilmekte olan Karahisar maden suyunu ve gene zikre şayan bulunan sıcak su banyolarının mevcudiyeti bu tezi isbata kâfidir zannediyoruz.

Halkevinin Cönklerinden Seçtiğimiz :

2

FAZLİDEN:

Acep merhamete gelse sevdiğim
Bu dertli sineme derman olurmu?
Yüz sürmeye hâki payine varsam
Leplerinden puse ihsan olurmu?

Murat verüb aldı aklım bivefa
Adem sevdiğinden düşermi cüda
Canımı komuşum yolunda feda
Candan özge sana kurban olurmu?

Yektâyım yare gönül vermedim
Geçti ömrüm muradıma ermedim
Kuloldum kapunda ihsan görmedim
Böyle bir keremsiz sultan olurmu?

Yene selam geldi nazlı yarımдан
Ağyar kurtulmasın ahu zarımдан
Ayırdılar beni Fazlı yarımдан
Rakıpler üstüne düşman olurmu?

H. N. 330

ADANALI ZİYADAN

PARÇALAR

—43—

BİNGAZİ 1310

DERLİYEN:
B. SITKI SENCER.

GAZEL

Dür ol ey dârî belâpeymâ, yıkıl ey câyi ğam
Bînişân ol ey esaretgâhı dîlfersâyi ğam
Çâki câki tîgi hicran etdin öldürdün beni
Görmedim bir sen gibi cellâdi dil, mebnayi ğam
Sineçâki hasreti hurriyyet oldum öyleki,
Sûzişi âhımla sertâser kesildim nayi ğam
İstemem mâülhayâtî câvidânî olsa da
Elverir devrânî kasvet'âveri mînayi ğam
Üstühânî sineî temkîni etti hurdahaş
Neyleyem, bir çare yok elde, kırılın payi ğam
Çokmu etsem şimdi bir bâbe ziya ben iltica
âdeme az mı belâlar çektirir ilcâyi ğan.

GAZEL

— Adanalı Ziyaya Nazire —

Görecekmeyim süruru şu cihanda pek hazinim
Nice şâdi etti gıryan; benim âhi âteşinim
Boşa giiti nakdi vaktim, ele ğirmedi muradım
Nasıl etmeyim teessüf, nasıl olmasın enînim
Tene çöktü za'fı pîrî basarımda nûr azaldı
Ne yazık ki ey birader çıkıverdi erbaînim
Yok elimde zadi râhî beden inhidame mail
heves-ü- hevada geçti benim ömrü nâzenînim
Harekâtı ğafilane beni eyledi perişan
Bu güzergehî fenada heder oldu hep sinînim
Hedef oldu neyleyim âh sademâte beyti kalbim
Elemî deruni her an sana gösterir cebînim
Bu havadisî elîme bu avarızı cesime
Beni etmesinmi nâlan bana söyle ey karînim
Söze ver nihayet emri yetişir bu âhü efğan
Olacak gönül ferahnâk buna var benim yakînim

Büyük Şair Ziyânın Anadoludaki şöhretine ve kendisinin Şiir sahasındaki nüfuzunu gös-
terir bu nazire Amasyanın eski bir alim ve aydın ailesine mesup ince ve hassas Şair Ahmet
Yetkinindir. Gazelin Aslı Adanalı ziyadan parçaların 42 inci numarasındadır..

EBHERÎ BABA

Süleyman GÖNÇER

Yurdumuzun anıtlarını incelerken Bolvadin ilçemizin güney doğusunda kendi adındaki gölün kenarında Eber (Ebher) köyünde bir Selçuk çağı kümbet dikkatimi üzerine çekti. (Resim 1) Mimari tarzına göre Selçukîler devrinde yaşamış bir Türk büyüğüne ait olduğuna hiç şüphe olmiyan bu kümbet iki katlı ise de alt katı toprak dolmuştur. Üst katta iki merkat vardır. Ne merkatlerde ve ne de kapı üzerinde yazı yoktur. Kümbetin üst katı sekiz köşelidir, tuğladan örülmüştür. Bu anıt içinde yatan önemli Türk büyüğü hakkında köylülerden bir şey öğrenmek mümkün olmadı. Yalnız " *Ebherî Baba* " dediler. Bu kadirlik bilgi bu önemli zatın bütün değerini meydana koymaya yetiştirdi. İsağoci sahibi Esirüddin Ebherîyi bilmeyen yoktur. Bu zat hakkındaki tarihî bilgileri şöyle sıralaya biliriz:

" *Esirüddin Ebherî (Fazl bin Ömer Semerkandî) Meşahiri ulemadan olup hikmet ve mantıkta yedi tola sahibi idi. (El-Hidaye), (El-Keşf), (El-Zübde) ve (İsağoci) unvanlarıyla dört te'lifi ve sair asârı vardır. İsağoci ilâ yevmina hâzâ eyadî tulabda mütedavil olduğu gibi Hikmet'te tedris olunmakta olan (Kadımir) dahi sahibi tercüme (El-Hidaye) unvanlı kitabının şerhidir. 475 tarihinde vefat etmiştir. " (1)*

Selçuk devri bu anıt ile 475 rakamı pek uyuşmadığından diğer kaynaklara da baş vurdum. Te'lif ettiği El-Hidaye, El-Keşf, El-Zübde ve İsağoci hakkında Keşf El-Zünun'da malumat aradım. Kâtip çelebi bu dört eser için ayrı ayrı şu malumatı veriyor. Öz olarak:

El-Hidayet-ül-hikme - Takriben 660 hududunda vefat eden El-Şeyh Esirüddin Mufaddal bin Ömer El-Ebherî'nin bu eseri mantık, tabiiyat ve ilâhiyyat bölümlerini ihtiya eder. (2)

El-Keşf - 660 dan sonra vefat eden Esirüddin Mufaddal bin Ömer El-Ebherî'nin eseridir.

El-Zübde - 660 tarihinden sonra vefat enen Esirüddin Mufaddal bin Ömer El-Ebherî tarafından yazılmıştır. (3)

(1) Kamos el-âlâm C. 1, S. 780

(2) Keşf el-Zünun Kâtip Çelebi C. 2, S. 647

(3) Keşf el-Zünun Kâtip Çelebi C. 2, S. 6

İsağoci - Yunan filozoflarından birinden "Ebül-Abbas Ahmet bin Mervan el-Serhasi tarafından arabcaya çevrilen ve daha sonra şeyh Muvaffakuddin Abdullatif bin Yusuf el-Bağdadî tarafından tekrar yazılan bu eseri kısaltarak öz haline getiren Esirüddin Mufaddal bin Ömer el-Ebherîdir. Hicri 700 hududunda vefat etmiştir. (4)

Görülüyor ki her dört eserde de tarihler 660 - 700 dür. Ayrıca Luğati Tarihiye ve Coğrafiye adlı eserde de bu malumat birleştirilerek yazılmaktadır. (5)

Bunları kuvvetlendiren diğer bir nokta da Tasviri Efkâr gazetesinin 13. B. Teşrin 1943 tarihli sayısında sayın bilginimiz İsmail Hakkı İzmirli'nin yaydığı bir makalesinde El-Hidaye'nin 663 de yazıldığı kaydediliyor.

Demek oluyor ki Kamos el- Âlâm'ın 475 rakamı yanlıştır. Selçuk tarzı kümbet zaman itibariyle de Esirüddin Ebherîye uymaktadır.

Bu değerli felsefi eserleri yazan Esirüddin Mufaddal Semerkandli Ömer'in oğludur. Ebher köyünde doğmuş olması pek tabiidir. eserlerini Hicri 660-700 (miladi 1261-1300) tarihleri arasında yazdığına göre bu tarihlerde en olgun devirlerini yaşamıştır.

Benim kuvvetle tahmin ettiğime göre Ebhere bir saat güneyide bulunan Çay nahiyesindeki Selçuk Medresesi (Taş Cami) bu çok kıymetli bilginimizin bilgisini yayması için beylerden Ebül-Mücahit Yusuf bin Yakup tarafından mimar oğul beye yaptırılmış olmalıdır (6). Medresenin yapıldığı milâdi 1278 (Hicri 677) tarihinden itibaren 1300 tarihlerine kadar Ebherî'nin müderrislik ettiğini ve kendi te'lifi eserlerini talebesine öğretmekle vakit geçirdiğini söyleye biliriz. İsağociyi bu son günlerinde talebenin faydalanmasını düşünerek yazdığı anlaşılıyor.

Vefatından daha önce kendi köyünde hazırlattığı türbesine gömülmüş demektir. (Resim 2)

Milâdi on üçüncü yüzyılın son yarısı Anadolu Selçukîlerinin ilim, San'at ve mimari bakımından çok yüksek eserler verdiği bir devirdir. (7)

Ne yazık ki bu sıralarda ilim ve san'at adamlarının hal tercümelerini yazmak adeti yoktu. Onun için elde edilen bu malumat hep kendi eserlerindeki kayıtlardan çıkarıldığı görülüyor.

(4) Keşf el-Zünun Kâtip Çelebi C. 1, S. 174

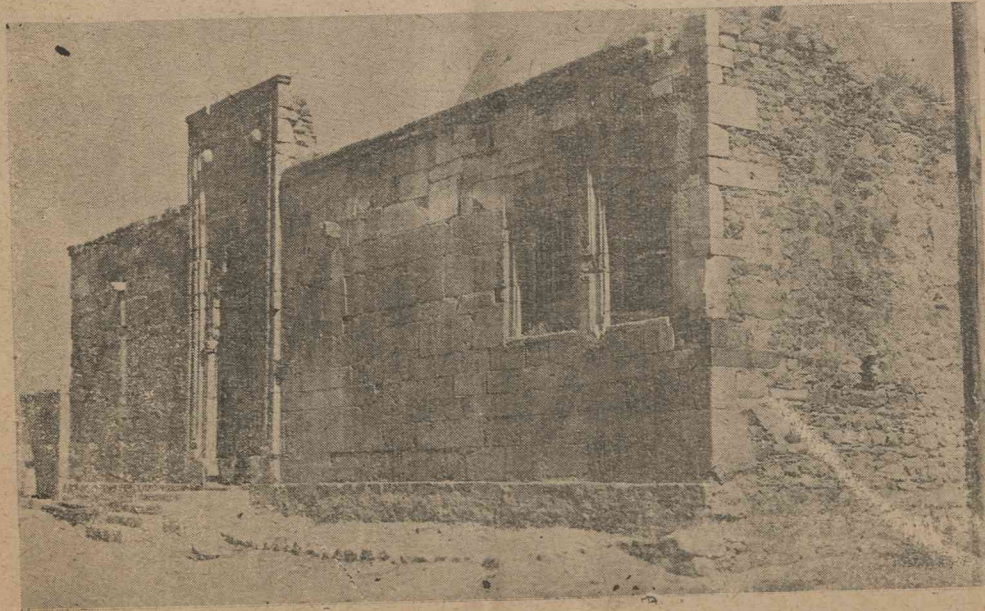
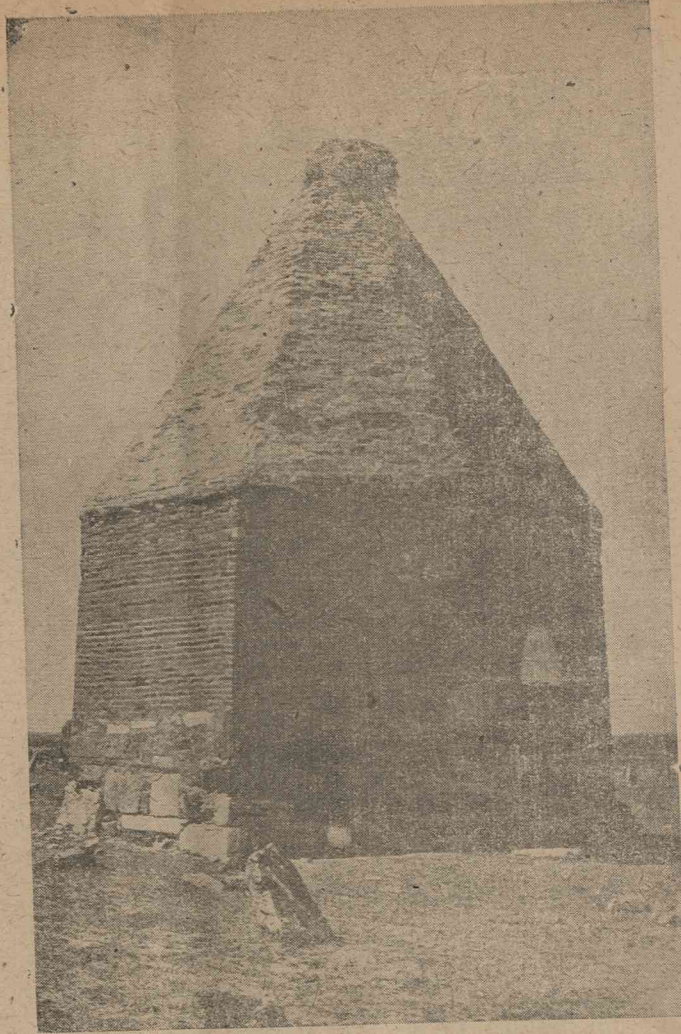
(5) Luğati Tarihiye ve Coğrafiye C. 1, S. 334

(6) Taşınar dergimiz C. 1, S. 207 Kitabeler, İsmail Hakkı Uzunçarşılı S. 49

(7) Selçukî devletleri tarihi Aksaraylı Kerimüddin Mahmud'dan dilimize çaviren M. Nuri Gencosman S. 175

Resim 1

Bolvadin İlçesi Eber
Koyünde Esirüddin
Ebherî Türbesi

Resim 2- Çay nahiyesinde Selçuk Medresesi (Taş camii). [Sağdaki pencereler müderis odasıdır.]

Halk Zekâsından doğan:

AFYON FIKRALARI

II

Çalınan Altınlarını; niçin yalan yere Buldum demiş!

Karaca Ahmetli merhum Hüseyin ağa adında bir tüccar vardı. bu zat kırk elli yıl evvel kula kâsabasına, keçe, kepenek ve saire götürüp satar, oradanda başka şeyler alır getirirdi. Yine böyle bir seferinde, öteberi satın almış ve bu arada 200 altın kadar mevcut parasını handa çaldırılmış - telâşla hancıya ve dostlarına, zabıtaya haber vermiş aramışlar taramışlar parayı bulamamışlar.

Bir kaç gün sonra Hüseyin ağa arkadaşlarına parayı buldum, oda da sakladığım yeri unutmuşum! diyerek, eski neş'esini yerine gelmiş gibi gösterir ve Kula'dan Afyon'a avdet eder. Bu mesele Afyon'da da ısıdılmış olduğundan doslarından birisi ona: — Seni para kaybetmiş diyorlar aslı var mı? deyince. Hüseyin ağa cevap verir:

— Evet çaldırdım. Fakat, paraları elda edemiyeceğimi anlayınca yalandan, büldüm! Diyerek kulada kazandığım eski mevki ve itibarımı gaip etmemeğe çalıştım. Ve bu yüzden veresiye getirttiğim bir çok malları Afyonda satarak ve böyle tekrar ederek ziyanımı bir kaç yıl içinde kurtarmağa muvaffak oldum.

HAYRİ TELEK

Medrese (Taş Camii) vakıfnamesinde Esirüddin Ebherî'ye ait küçük bir kaydın bulunması ihtimal içindedir.

Selçuknâmelerde hiç bir malumat bulamadım. Yalnız Esirüddin adında bir müneccim bulunduğu Aksarayî ve İbni Bibi selçuknâmelerinde geçiyor. Aksarayî'nin büyük bilginler arasında saydığı müneccim Esirüddin'i İbni Bibi İlhana şikayete gittiği için zemetmektedir. Bizim Esirüddin Ebherî ile bu müneccim Esirüddin bir midir? Kes-tirmek mümkün olamadı.

Bolvadin ilçemizin Eber köyünde yatan bu değerli Türk filozofunu derin saygı ve rahmetle anarız.

Afyon'da Eski Zemanlarda

Y A Ş A Y I Ş

— 32 —

Edip Âli Bakı.

1150 H. den sonraki karahisar mahallatına tevzi edilen virgilerde yahudi mahallesinin adı hemen hemen, geçmiyor. artık yahudiler yavaş yavaş azalmaya başlıyor.

1117 H. Yılında, Müfti hanı (şimdiki Turuc hanı), Taşhan, Osman paşa hanı, Yeni han, Hacı Mehmet hanı şöhretlidir.

Kadıların Beiediye Reisliği:

« Çorzu oğlu Osman paşanın ekinine bir çift camus öküzü girüb eklederken ahız ve mahkemeye getürüb çarşıda dellâl ile ifade olunduğda sahibi zuhur etmemekle beytilmal emini olan Elhac Osmana teslim olunduğu kayid şüd 18 Recep 1163. »

Süs eşyası gibi çarşıda 90 kuruşa stılan bir cariye...

“Filasıl Kastamonu kasabası mahallatından Taşkapı mahallesi sükkânından olub medinei Uşakta musafereten sakın iken fevt olan esirci Esseyid Hasan çelevi ibni Récep bin Abdullâh nam muteveffanın zahirde varisi olmayub Karahisari Sahibde Hancı Huseyin nam kimesnede emanet olan bir Acem cariyesi tarafı Beytülmal kabzolanub marifeti şer'ile sûki sultanide ba'delmüzayede 90 kuruşa fruht olunub emini beytulmal olan müteşellim Abdullâh ağaya teslim olunan akçadır zikrolunur. [fi 15 şehri Rebiulâhir: 1144

<i>Acem Cariye.</i>	<i>Resmi Kismet.</i>	<i>Dellaliye</i>
<i>Kuruş</i>	<i>Kuruş</i>	<i>Kuruş</i>
90	2,5	2
<i>Kâtibiyeye ve huddamiye ve ihzariye</i>		<i>Resmi Beytil mal</i>
<i>Kuruş</i>		<i>Kuruş</i>
1,5		9
<i>Deyni musbet</i>	<i>Sahhi bakı fi yedi emini beytilmal</i>	
<i>Kuruş</i>	<i>Kuruş</i>	
6	69	

